

РОЗДІЛ V

Філософія та соціологія релігії

УДК 284.58

Ігор Дмитрук

Концепція «теології процвітання» як суспільно-філософської доктрини новітньої форми п'ятидесятництва

Сьогодні українське суспільство, як і європейське, постало перед проблемою масової глобалізації та секуляризації. Світський гуманізм, який став популярним у середині 60-х років минулого століття, став причиною переоцінки християнського вчення. Багато християнських течій змінили свій вигляд та стали на шлях налаштування під стрімкий науково-технічний прогрес. Зокрема, у 60-х роках ХХ ст. відбувся II Ватиканський собор, на якому католики суттєво змінили соціальну доктрину своєї церкви й узяли курс на оновлення та підлаштування під сучасний світ. Паралельно в США виникають неоп'ятидесятницькі течії, які утверджують нове християнсько-гуманістичне вчення під назвою «теологія процвітання». У статті здійснено філософсько-релігійнознавчий аналіз неохристиянського вчення «теологія процвітання», розкрито його сутність та поширення серед пізньопротестанських течій. Зокрема, простежено суть цього вчення у неоп'ятидесятницьких громадах й історію виникнення «теології процвітання» на теренах сучасної України. Також значну увагу приділено постатям, котрі проповідують це екзотичне вчення на території нашої Батьківщини.

Ключові слова: теологія процвітання, протестантизм, п'ятидесятництво, доктрина.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасній Україні щорічно виникають нові релігійні вчення, які по-різному сприймаються суспільством: одні оцінюються позитивно, інші – негативно, деякі ж – нейтрально. За останні десять років Україну пронизала хвиля негативної критики в бік тутешніх неоп'ятидесятницьких течій. Найбільшої критики від українського суспільства зазнала неоп'ятидесятницька церква «Посольство Боже», лідер якої – одіозний нігерійський проповідник Сандей Аделаджа, котрий потрапив у фінансовий скандал. Зокрема, він проповідував своїм adeptам «теологію процвітання», після чого це вчення стало об'єктом детального вивчення серед вітчизняних науковців.

Аналіз досліджень цієї проблеми викладено в статтях таких сучасних вітчизняних науковців, як Максим Балаклицький, Михайло Мокієнко, Людмила Филипович, Людмила Загребельна, Вікторія Любашенко, Михайло Черенков та конфесійних представників суспільно-теологічної думки неоп'ятидесятників: Максима Максимова, Сандея Аделаджи, Кенета Хейдінга, Ульфа Екмана, Джоела Остіна, Володимира Мунтяна.

Завдання статті – дослідити сутність «теології процвітання» та її вплив на українських adeptів цього вчення, частково проаналізувати суть критики з боку богословів й апологетів класичного християнства.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Теологія процвітання – це нове суспільно-філософське вчення, поширене серед сучасних неоп'ятидесятників, а також серед деяких класичних п'ятидесятників. Воно виникло у ХХ ст. у США. Витоками «теології процвітання» вважається кальвінський рух, хоча деякі її елементи можна простежити в книзі Злагоди апостола протестантизму Мартіна Лютера, де він пише про те, що кожна людина повинна жити достойно не тільки з релігійної точки зору, а й фінансової.

Якщо проаналізувати Отців й Учителів Церкви, то можемо знайти елементи «теології процвітання» у творах Августина Аврелія, зокрема в його праці «Про град Божий» Августин Аврелій пише про так звані земний і небесний гради. Саме земний град, у розумінні Отця Церкви, не має бути

злидним, хоча, на думку Августина, багатство – не головне благо, а найвище благо – Бог. Окрім Августина Аврелія, про вагомий роль багатства, бідності й грошей у Церкві писали інші Отці раннього християнства, зокрема Іван Златоуст, Тертуліан, Василій Великий та ін. Василій Великий у своїх морально-аскетичних творах неодноразово пише про гроші, багатство й Бога. На думку Василя Великого, гроші не є засобом спасіння та єднання з Богом, а навпаки: часто це причина надмірного грошолюбства й заздрості [5].

Першим, хто став писати про важливість грошей у протестантському середовищі, був відомий німецький філософ і соціолог кінця XIX ст. Макс Вебер. Так, у своїй книзі «Протестантська етика і дух капіталізму» він відзначає, що кожен християнин повинен мати успішний бізнес і жити в достатку, й усі християнські країни повинні жити в капіталістичному суспільстві, адже воно є істинним християнським суспільством. На думку Макса Вебера, християнство не є релігією бідних та знедолених. Це релігія успішних і багатих людей [4].

Точно невідомо, хто є засновником цього вчення, проте вперше «теологію процвітання» стали висвітлювати відомі неоп'ятидесятницькі проповідники Кеннет Хейдінг, Джон Остін, Джоан Маєрс, Джоел Остін, Бенні Хін, Ульф Екман (останній – до 2014 р., пізніше Ульф Екман покинув церкву «Слово життя», відмовився від «теології процвітання» й прийняв католицизм). У цей час адептами вчення є близько 10 млн людей по всьому світу.

В Україні воно поширене серед неоп'ятидесятницьких церков і деяких п'ятидесятницьких громад. Зокрема, «теологія процвітання» – суть учення в церквах «Посольство Боже», «Духовний центр Відродження», «Слово Життя» (церква Ульфа Екмана), «Хіллсонг», «Перемога», Служіння Славіка Радчука, «Манмін» [6].

Цікавий факт – також те, що консервативні за своєю суттю рівненські п'ятидесятники приймають повністю «теологію процвітання» й вірять у неї. Про це автору статті в особистій розмові розповів єпископ християн Віри євангельської в Рівненській області Віктор Боришкевич. За його словами, п'ятидесятник не повинен бути бідною людиною та жебрати, а навпаки – має бути успішним. Імовірно, на рівненських п'ятидесятників вплинули погляди Славіка Радчука, який із початку 90-х років був засновником п'ятидесятницької місії «Добрий Самарянин» у Рівненській області, а тепер є неоп'ятидесятницьким пастором свого власного служіння. Окрім неоп'ятидесятників та п'ятидесятників, «теологія процвітання» проникає в інші протестантські церкви, а також і в інші християнські течії. Останнім часом це вчення стає доволі популярним серед деяких баптистських та кальвінських церков й отримує значну підтримку серед їхніх рядових членів [6].

Суть «теології процвітання» полягає в новому тлумаченні та переосмисленні Святого Письма. Ідеться про вже згадану тезу, що християнин повинен бути не бідним і нещасним, а щасливим та багатим. Тому неоп'ятидесятницькі пастори, лідери і єпископи інколи нагадують людей, які проводять тренінги про те, як досягнути успіху в бізнесі, та рідко проповідують про спасіння душі й тіла. За це вони часто отримують значну порцію критики з боку традиційного християнства. І справді, якщо переглянемо відео промов відомих неоп'ятидесятницьких проповідників (Бенні Хіна, Джоела Остіна, Джона Остіна та ін.), то побачимо, що «пастори-пророки» більше говорять про власний успіх і досягнення багатства, ніж про спасіння душі. Потрібно також зауважити, що «теологія процвітання» – це не лише богословське вчення, а й суспільно-філософське, оскільки вагомий роль у ньому відіграє людина, а не Бог. Тому можна вважати, що «теологія процвітання» поволі перетворюється на християнський гуманізм, або антропоцентризм [8].

Потрібно також зазначити, що нині майже всі українські неоп'ятидесятники повністю дотримуються принципів цієї доктрини. Серед найбільш популярних неоп'ятидесятницьких церков України виділяються: «Посольство Боже», Духовний центр «Відродження», церква «Перемога», церква «Царство Боже», «Нове Покоління», церква «Слово Життя», церква «Хіллсонг».

«Теологія процвітання» у нашій країні й на теренах усього пострадянського простору піддається значній критиці не тільки з боку традиційних християнських церков, а й світських ЗМІ та громадських діячів. Варто лише згадати відомі в нас скандали, пов'язані з проповідниками «теології процвітання».

Так, наприклад, старший пастор церкви й засновник «Посольства Божого» Сандей Аделаджа запропонував своїм прихожанам укладати кошти в сумнівний банк «Кінз Кепітал». Також від нього надходила пропозиція щодо вступу адептів у велику кількість MLM-компаній. У циклі передач

неоп'ятидесятницького пастора з Казахстану Максима Максимова «Світло під Лампою» Сандей Аделаджа не спростував чуток щодо агітації з церковної кафедри брати участь у мережевому маркетингу. Навпаки, він зазначив, що й надалі проповідуватиме такий тип «теології процвітання», щоб допомогти своїм парафіянам розбагатіти та жити щасливо. На думку Сандея Аделаджи, християнство не може бути релігією бідних і нещасних. Воно повинно бути релігією успішних людей. А пастор – це своєрідний менеджер, який має навчати своїх духовних овець, як правильно вкладати гроші та заробляти [2].

Окрім пастора «Посольства Божого», відомий інший український неоп'ятидесятник, який неодноразово дивував і продовжує дивувати своєю інтерпретацією «теології процвітання», – лідер Духовного центру «Відродження» Володимир Мунтян. Пастор відомий своїм упровадженням у неоп'ятидесятництво ритуалів зняття різноманітних причин, зурочень і родових проклять. Через використання окультних методів у релігійній службі Володимира Мунтяна засуджено значною кількістю неоп'ятидесятницьких церков та виключено з їхнього союзу. Мунтян також вважає, що людина повинна жити в достатку й просто не має права бути бідною. Якщо в неї проблеми з бізнесом, тоді вона приходиться у Духовний центр «Відродження» та приносить пожертву. Тоді всі проблеми зникнуть, а бізнес знову стане успішним [7].

Критикує «теологію процвітання» баптистський апологетичний центр «Єресі – ні», який, найімовірніше, варто читати як «Єресі.нет» через співзвучність відомого Інтернет-домену із російським словом «нет». Керівник цього апологетичного центру – Альберт Ісаков – вважає «теологію процвітання» псевдобіблійною теорією [4].

Найбільший п'ятидесятницький союз світу «Асамблея Бога» вважає, що «теорія процвітання» – помилкове вчення, яке зводить людей з істинного шляху. Потрібно також зауважити, що в цей союз входить значна кількість церков неоп'ятидесятницького типу, які саме й не визнають «теології процвітання», розуміючи, що таке вчення підриває не лише репутацію пастора, а й авторитет церкви, суперечить християнським істинам.

Спостерігаємо радикальну критику «теології процвітання» від президента Центру релігієзнавчих досліджень імені Св. Іренея Ліонського – Олександра Дворкіна, який вважає це вчення сектантським. На його думку, воно не має нічого спільного з християнською теологією, а, навпаки, вносить характер комерціалізації християнської церкви [1].

Більшість конфесійних критиків «теології процвітання» спираються на слова Ісуса Христа, який неодноразово критикував фарисеїв й інших людей за надмірне грошолобство, а також наводять приклад із Нагірної проповіді Ісуса Христа, де Він говорить про чесноти милосердя, доброти, самопожертви. Конфесійні критики, відзначають, що «теологія процвітання» не може бути християнським ученням, заперечуючи при цьому основні принципи християнської церкви.

На відміну від пострадянського простору, де консервативність християнських церков вважається пріоритетом істинності й правильності, західне християнство поетапно приймає «теологію процвітання» як основу соціальної доктрини сучасного християнства. Також «теологія процвітання» може в подальшому стати одним із визначальних чинників єднання християнських церков та основою єкуменічного процесу. Окрім цього, учення є чи не смачною цукеркою для західних християн, пронизаних релігійно-гуманістичними ідеями. Нещодавні висловлювання папи Франциска про можливе об'єднання п'ятидесятницьких і неоп'ятидесятницьких церков зі Святим Престолом можуть у подальшому зіграти на руку прихильникам «теології процвітання» [8].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналізуючи «теорію процвітання», ми бачимо, що цей тип теології належить до так званих постмодерністських. Що мається на увазі під постмодерністською теологією? Це її новий тип, який налаштовує вчення християнства під масову глобалізацію. Ми можемо згадати в цьому випадку Ортегу-і-Гасетта, його книгу «Бунт мас», де автор звернув увагу на те, як маси бунтують проти класичної системи цінностей. Так само й «теологія процвітання» – це бунт проти класичної християнської теології. Її можна віднести до філософії Нової Ери (Нью Ейдж). Філософія Нью Ейджу навчає людину глобалізації та моністичного світогляду. Ось і «теологія процвітання» стверджує, що людина повинна бути щасливою, багатю, успішною й популярною.

У подальшому потрібно й надалі акцентувати увагу на засвоєнні цього суспільно-теологічного вчення неоп'ятидесятників, адже й справді спостерігаємо тенденцію вкорінення його в традиційному

християнстві. Також потрібно максимально об'єктивно займатися дослідженням «теології процвітання», не піддаючись на спокусу одностороннього висвітлення питання – в негативному руслі.

Джерела та література

1. Дворкин А. Л. Сектоведение. Тоталитарные секты. Опыт систематического исследования / А. Л. Дворкин. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – Нижний Новгород : Христианская библиотека, 2007. – 813 с.
2. Интервью Максимова с Сандеем. Ч. 1. Прямой разговор [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.youtube.com/watch?v=IE8oCVAIN3c>
3. Интервью Максимова с Сандеем. Ч. 2. Прямой разговор [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.youtube.com/watch?v=IE8oCVAIN3c>
4. Протестантська етика і дух капіталізму / Макс Вебер ; пер. з нім. О. Погорілого. – К. : Основи, 1994. – 261 с.
5. Смирнов М. Ю. Реформация и протестантизм / М. Ю. Смирнов. – СПб. : [б. и.], 2005. – 308 с.
6. Розмова з єпископом ЦХВС у Рівненській області, 2014.
7. Юрий Сипко и апостолы нового поколения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eresi.net/baptisti/uriy-sipko-i-apostoli-novogo-pokoleniya>
8. Теология процветания [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eresi.net/>

Дмитрук Игорь. Концепция «теологии процветания» как общественно-философской доктрины новой формы пятидесятничества. Сегодня украинское общество, как и европейское, стоит перед проблемой массовой глобализации и секуляризации. Светский гуманизм, ставший популярным в середине 60-х годов прошлого века, стал также причиной переоценки христианского учения. Многие христианские течения изменили свой облик и стали подстраиваться под стремительный научно-технический прогресс. В частности, в 60-х годах XX в. состоялся II Ватиканский собор, на котором католики существенно изменили социальную доктрину своей церкви и взяли путь на обновление и подстройку под современный мир. Параллельно в США возникают новые неопятидесятнические течения, утверждающие новое христианско-гуманистическое учение под названием «теология процветания». В статье осуществляется философско-религиоведческий анализ неохристианского учения под названием «теология процветания», раскрывается его сущность и распространенность среди позднепротестантских течений. В частности, прослеживается сущность этого учения в неопятидесятнических общинах, а также история возникновения «теологии процветания» на территории современной Украины. Значительное внимание уделяется фигурам, проповедующим это экзотическое учение на территории нашей Родины.

Ключевые слова: теология процветания, протестантизм, пятидесятничество, доктрина.

Dmytruk Igor. The Concept of “Prosperity Theology” as a Socio-Philosophical Doctrines of Modern Forms of Pentecostalism. Today Ukrainian society as European society too faced the challenge of globalization and mass secularization. Secular humanism, which became popular in the mid of 60ties of the last century was the cause of reevaluation of Christian doctrine. Many Christian denominations changed its accounting and embarked on adjust by rapid technological change. Specifically, in 60ties of the twentieth century it was held Vatican II Catholics which significantly changed the social doctrine of their church and took the path to renewal and adjusting in the modern world. In parallel, the US, neo-Pentecostalism currents that affirm a new Christian humanistic doctrine called “prosperity theology”. The article analyzes philosophical and religious neochristian doctrine of “prosperity theology”, it is about its nature and prevalence among late Protestant streams. In particular it is traced the essence of this doctrine in new Pentecostal communities and the history of “prosperity theology” on the territory of modern Ukraine. Also, much attention is given to figures who preach this exotic doctrine in our country.

Key words: prosperity theology, Protestantism, Pentecostalism, doctrine.

Стаття надійшла до редколегії
04.11.2014 р.